

מחנך: צדקת. אבל לזה צריכים זכויות. להם עדיין היו הרבה זכויות. לנו אין כל כך הרבה. אבל בלי ספק גם היום ה' נותן לנו די אנשים טובים כסף וכוח כדי שלא יאבד ישראל. זה נושא לפעם אחרת.

בלימודנו להלן נראה כי אכן נתן ה' לאלישע רוח כפולה. אלישע התהלך בממלכת שומרון לארכה ולרחבה ועשה ניסים רבים לגדול ולקטן, לאיש ולאשה, ללמד לכל ישראל שה' נמצא בתוכם ומוכן לעזרם בכל עת ובכל שעה.

ויותר מזה: לא לאלישע בלבד ניתנה הרוח הגדולה. בתקופת אלישע קמו נביאים גדולים שה' ציוה שדבריהם ייכתבו לדורות. גם לפניהם היו נביאים רבים שעשו נפלאות, אבל בדרך כלל לא נכתב על זה, ואם אכן נכתב – זה על הנביאים ועל מעשיהם, אבל לא דבריהם מפיהם. עתה החלו הדברים להכתב בדבר ה'.

ספר מלכים עוסק אך במלכי ישראל. אבל אנו נצרף מעתה לכל מלך מעט דברים גם על הנביאים שפעלו בימיו.

פסוקים יא-יח.

כאמור, יש ללמד פסוקים אלה בעיקר בפירוש המילים, מפני הקושי להסביר את האמור. כדאי לשנן בעל פה את המילים: "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו" (ב יב) בפירוש רש"י על פי תרגום יונתן, אליהו בכוחו הרוחני טוב היה לישראל יותר מכל הרכב והפרשים של מלכי ישראל. וכן יש בעיות בקשר לנביאים ההולכים לחפש את אליהו. ב"דעת סופרים" יש דיון באלו והצעות כיצד להסביר את הדברים לפחות באופן חלקי.

פרקים ב-ח

הנושא הכללי: ניסי אלישע.

מחנך: אנו נלמד מעתה על מעשים רבים שאירעו בממלכת שומרון בתקופה קצרה למדי, שנכתבו לא בגלל עצמם. בתקופות קודמות לא נכתב כלל על דברים כאלו. עתה הם נכתבו בגלל שאלישע היה מעורב בהם ועשה ניסים גדולים ונפלאים, לפעמים לצורך קטן ביותר, כמו להעלות גרזן שנפל לתוך המים (ו ה-ו). בדרך כלל אין ה' עושה ניסים גלויים. כמעט כל המאורעות הם במסגרת הטבע, שגם הוא נס גדול וקבוע שעושה ה'. ניסים נעשים בעת ההכרח, כשאין ברירה. בדרך כלל הנס קשור גם בהצלה גדולה, של רבים. ניסי אלישע היו בעלי מטרה אחרת: לעידוד ולחיזוק האמונה.

ההכרח בניסי אלישע אינו להצלה גופנית, אלא להצלה רוחנית. יש מהם שנעשו דוקא בסתר, לחזק ידי מעטים, ללא רצון לפרסם את הנס.

אם נאריך בכל הפרטים, נחוצים לכך שבועות של לימוד. על כן נתעכב רק בקיצור על כל דבר ודבר, ואשיב לשאלותיכם.

הערה **למחנך**: לאחר הקדמה זו ילמדו את הפרקים דלעיל בפירוש המילים והסברים קצרים. גם בדרך זו יש צורך לתת בכל ענין שם לנושא, שירשם על הלוח או יודגש מדי פעם בתוך השיחה. כמו כן יש צורך בסיכום כל ענין, כדלהלן.
נושא ראשון בניסי אלישע. פסוקים יט-כה.

הנושא: נערים מבזים את הנביא.

אין הנביא מסביר מה ראו הנערים הקטנים לבזות את אלישע, שנתפרסם כאיש אלקים. בגמרא הוסבר כי הנערים האלו עסוקים היו בהספקת מים לעיר, שלא היו בה מים טובים. נמצא כי אלישע גרם להם הפסד. לא נכתב דבר זה, משום שלמעשה לא היה הטעם חשוב ביחס למה שעשו.

עובדה זו הוכיחה על יחס הזלזול לנביאים שפשט בחלקים מסויימים בישראל. אף כי כל פעולות אלישע היו בנחת ולא ברעש, קבע שהפעם עליו לנהוג כמו שנהג אליהו עם שליחי אחזיה. מדי פעם בפעם אי אפשר לוותר על פעולה תקיפה. לפעולה זו בודאי היתה השפעה גדולה.

נושא שני בניסי אלישע. פרק ג.

הנושא: חיפוש שם לנושא בעזרת התלמידים

התלמידים יקראו יפה יפה את הפרק בפשטותו, בקריאת הפסוקים או בהכנה בבית, או בקריאה דמומה של כל קטע וקטע. בסוף יבקש המחנך מהתלמידים שיציעו נושא לפרק.

תלמיד: פרק זה עוסק ביהורם בן אחאב מלך ישראל ובמלחמה שהוא ניהל. אלישע כאן אינו הנושא העיקרי.

מחנך: על מלכים רבים לפני יהורם ולאחריו, ועל מלחמות רבות לפני כן ואחרי כן, קיצר הנביא או לא כתב כלל. האריכות בפרק זה היא אך בגלל אלישע. אסייע לכם לראות זאת על ידי שאלה: בפרק זה למדנו על פגישה בין אלישע לשלושת המלכים (ג יא-יב). היכן היה הדבר?

תלמיד: במדבר אדום (פסוק ח).

מחנך: מה עשה שם אלישע? האם היה שם ישוב של בני אדם שאלישע בא אליהם?

תלמיד: לא, הוא בא עם הצבא.

מחנך: לשם מה? האם היה חייל?

תלמיד: כנראה שנצטווה על ידי ה' ללכת עם הצבא, להיות לעזרה לעת הצורך.

מחנך: נכון מאד. מבלי שמי שהוא ביקש ממנו – הצטרף אלישע אל הצבא, כנראה כאיש בלתי ידוע, שהלא רק אחד ידע עליו (פסוק יא).

תלמיד: מדברי יהושפט שאמר "האין פה נביא" (פסוק יא) יש ללמוד שהיה זה דבר רגיל שנביאים הלכו עם הצבא.

מחנך: זו הערה נכונה מאד. גם במלחמות אחאב ראינו כי היו בין הצבא נביאים (מלכים א' כ יג, כב, כח, לה, לח). הנביאים ליוו את עם ישראל בכל דרכיו. הם יצאו מן העם ופעלו בשבילו. עתה רואים אנו את אלישע יוצא עם הצבא הרחק למדבר. בזכות מי ובזכות מה?

תלמיד: כי היה שם גם יהושפט מלך יהודה.

מחנך: לשם מה בא יהושפט לשם, האם היתה המלחמה שלו? ראו מה כתוב בספר.

תלמיד: מפני שיהורם שלח לבקש אותו (פסוק ז).

מחנך: אבל הלא למדנו כי בספר דברי הימים (ב' יט ב) כתוב כי הנביא יהוא בן חנני הוכיח אותו על שהשתתף במלחמה עם אחאב. למה הוא הלך עכשיו? ואם תגידו שעשה בניגוד לדברי הנביא, אם כן לא תוכלו לומר שבא בזכות יהושפט, הממרה את פי הנביא.

תלמיד: בסוף ספר מלכים א' גם למדנו שיהושפט נענש על אשר שלח את אנשיו באניות עם אנשי אחזיה. והנה עתה שוב הוא הולך עם מלך ישראל.

מחנך: אם כן אתה רואה שדרושה תשובה לשאלה: בזכות מי ומה הלך אלישע עם הצבא של יהורם? אני אשיב תשובה, אבל אני אומר מראש כי אפשר לדחות את תשובתי. אני רוצה שתנסו לעשות זאת. והנה תשובתי: אלישע הלך עם יהורם ורבים מישראל שתיקנו מעשיהם והתקרבו לה' בהשפעת מעשי אליהו. ולא רק בגלל זה, אלא משום שה' היה גם עם ממלכת ישראל, בזכות התורה והמצוה והצידקות שגם ממלכה זו היתה מלאה מהם. יהוא בן חנני לא אסר על יהושפט את ההשתתפות בכללה, אלא על שהלך במחלמה ההיא שבגללה נאסר מיכיהו, וכן היה עוד מקרה שבו נאסר על ידי הנביאים להשתתף עם צבא ממלכת ישראל (ראה דברי הימים ב' כה ז), אבל אלו היו שכירי חרב, ראה להלן פרק יד נושא ראשון. וכן יהושפט נענש שנשברו אניותיו על אשר שיתף פעולה עם אחזיה (מלכים א' כב מט), שהיה גרוע מאחאב, כי היה ממש עובד אלילים.

תלמיד אחד: אם אני אגיד לאבי, שהוא תלמיד חכם וגם בקי בתנ"ך, שהיתה צידקות רבה בממלכת שומרון הוא יצחק לי. גם עתה הוא לפעמים צוחק לי כאשר אני מוסר לו מה שאנו לומדים בכיתה.

תלמיד שני: הלא אתה כבר יודע שהמחנך שלנו הוא מאותם הסניגורים היודעים לתאר דברים בצורה כזאת שהשופטים משחררים גם פושעים גמורים.

מחנך: אינני נעלב. אני סבור כי הנני אך כשופט ולא כסניגור. לעומת זאת אלו שמלמדים אחרת – בעיני הם קטיגורים. אמור נא לאביך שישתדל לא להיות קטיגור.

תלמיד: אבי אומר שבכלל לא נוכל לשפוט בעניינים אלו.

מחנך: בזה הוא צודק. אנו באמת איננו יכולים ולא צריכים לשפוט. אולם למעשה אין אפשרות לקרוא סתם ולא לשפוט. יש כאלו האומרים שלא צריכים ללמוד נביאים בכלל כי השיפוט קשה מאד בשטח זה. רבים באמת נמנעים מללמוד נביאים. אבל כל קורא נעשה שופט מאליו.

עם תלמידים כמוכם יש לי פחות צרות. אבל בהרצאות לפני מבוגרים אני עומד בפני חברה של שופטים שהם בבחינת קטיגורים שאינם יכולים אף להטות אוזן לסניגוריה. אבל די בזה. אני עומד על דעתי כי אלישע בא ראשית כל בגלל יהורם, לאחר שתיקן הרבה מפשעי אביו, אשר בימיו לא היה לאיזבל אמו שום שילטון. עוד תראו מיהורם דברים שתזדעזעו מן הצידיקות שלהם. תראו כי איש זה לבוש היה שק על בשרו מתחת בגדיו, לפחות בשעת הרעב, כפי שנוהגים בעלי תשובה גדולים מאד.

תלמיד: איפה זה כתוב?

מחנך: פתח להלן פרק ו פסוק ל ותראה זאת.

תלמידים: אם כן צדיק גמור היה.

מחנך: זה כבר מופרז. צדיק גמור לא היה. הוא השתדל מאד לחזור בתשובה, בחייו הפרטיים, אבל עשה מעט בעניינים הרוחניים. על כן גם נהרג בפקודת אלישע בדבר ה' להשמיד את בית אחאב (להלן ט כד).

תלמיד: זה מתחיל להיות נורא.

מחנך: נכון. אחריות כולנו לפני ה' גדולה מאד ובפרט של מלך ישראל. אבל כבר אמרתי כי תוכלו למצוא סתירה לדברי בפרק זה עצמו. היכן זה?

תלמיד אחד: פסוק יג הוא ההיפך הגמור ממה שלמדנו. אלישע הרי בכלל לא רצה לדבר עם יהורם.

תלמיד שני: הוא מדבר אליו דברים קשים מאד: "מה לי ולך, לך אל נביאי אביך" וגו'. למדנו שמשא חלק כבוד למלכות אפילו למלך מצרים (רש"י שמות יא ח).

תלמיד שלישי: יהורם מקבל את עלבונו כאילו היה ילד קטן. "אל" הוא מבקש רחמים מאלישע, אל תדבר אלי ככה, רחם עלי.

מחנך: יהורם הוא דמות טרגית מאד. אפשר שאין דמות שניה בכל התנ"ך בטרגיות שבו. הוא מכיר בקדושת ישראל, הוא מסיר את מצבת הבעל מבית המלך, אף כי אמו בודאי מתנגדת לכך. הוא עושה, כנראה, עוד דברים חשובים. אבל כל זה לא די. אין לעם ישראל דרך ביניים. אלישע אינו אומר בעצם ליהורם דבר חדש. הוא אומר אותן המילים שאמר אליהו לכל ישראל בהר הכרמל, בהוכיחו אותם על שאינם שלמים בעבודת ה'. איך אמר אליהו?

תלמיד: "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים" (מלכים א' יח כא).

מחנך: ואיך אמר אלישע ליהורם?

תלמיד: "מה לי ולך, לך אל נביאי אביך ואל נביאי אמך".

מחנך: האם אתם זוכרים מה פירוש המילים "שתי הסעיפים"?

תלמיד: שתי מחשבות יש להם, פעם אחת חושבים על ה' ופעם אחרת על האלילים.

מחנך: בני ישראל גם בממלכת שומרון חשבו הרבה הרבה על ה', אולם זה לא היה די. השפעת עובדי האלילים היתה חזקה עליהם. כך היה גם עם יהורם. הוא השתדל הרבה, אבל לא במידה מספקת. עדיין פסח על שתי הסעיפים, וזה מה שאמר לו אלישע: "מה לי ולך", הלא אתה יודע כי אני דורש שלימות ולא חצאיות.

ובכן, מה הוא הנושא שאתם מציעים לפרק זה?

תלמיד אחד: מה שהצעתי תחילה: פרק זה עוסק ביהורם, ואלישע הוא לא הנושא העיקרי.

תלמיד שני: אלישע הנביא משתף פעולה עם צבא ישראל הנלחם במואבים.

תלמיד שלישי: הנס הגדול להצלת צבא ישראל על ידי אלישע.

תלמיד רביעי: אלישע מוכיח קשה את מלך ישראל אבל עוזר לו בצר לו.

תלמיד חמישי: שמאל דוחה וימין מקרבת.

מחנך: כל הנושאים מתאימים במקצת. אני אציע נושא קצת אחר, מתאים למסגרת הכללית של ניסי אלישע. הנס ביריחו היה לאנשי עיר אחת. הנס שעליו כתוב בפרק זה היה לפני עם רב של בני יהודה וישראל ובני אדום. הנושא לפי זה הוא: אלישע מגלה את כוחו האלקי לפני המונים רבים.

תלמיד: דברי המחנך עוררו אותי לתת שם אחר לנושא, שם מצויין: אליהו פועל על ידי מניעת מים, ואלישע – על ידי נתינת מים.

מחנך: זה יפה. אבל אולי הוא לא לכבודו של אליהו. עתיד אליהו לעשות לעם ישראל טובות גדולות מאלו של אלישע. נזכיר כאן עוד קטע מזמירות למוצאי שבת, לכבוד אליהו הנביא. "איש פקיד על כל בשורות טובות איש ציר נאמן להשיב לב בנים על אבות"...

נושא שלישי לניסי אלישע פרק ד. פסוקים א-ז.

הנושא: עזרה בסתר לאלמנה מדוכאת

הערה: אף כי אפשר להאריך גם בנושא זה, יקצר בו המחנך ויציין אך את העובדה שהאשה צריכה היתה לצעוק לאלישע (פסוק א). בלי זה לא שם לב אליה, משום שלמעשה לא היתה כל סכנה מיוחדת לאשה. לא לקחו בישראל אנשים לעבדים סתם וגם למי שמכר עצמו כדי לשלם חוב או צורך אחר קבעה התורה תנאים טובים.

חז"ל אומרים כי הנושה היה המלך עצמו. האנשים צריכים היו להיכנס לשירותו של המלך, דבר שבדיעבד אין בו רעה גדולה, שהרי גם אביהם עבד בבית אחאב. לאחר שהאשה הציקה לאלישע פעמים רבות (ראה דעת סופרים), הסכים אלישע לעזור לה, לא בכסף שבנקל יכול היה להשיג, כמו שרואים ממה שאמר לאשה השונמית בפרק זה פסוק יג, אלא בדרך נס.

הסיבה לכך היתה כי האשה היתה אלמנת עובדיה הנביא, והחוב היה בגלל כסף שלווה לצורך פרנסת הנביאים שהחביא. האשה היתה מאד מיואשת שבגלל מעשה צדקה גדול כזה, יסבלו בניה. היא היתה זקוקה בעיקר לעזרה רוחנית. עזרה כזאת ניתנה לה על ידי אלישע בדרך נסית, והיא עודדה את רוחה ואת רוח בניה, כי נוכחו לדעת שה' אתם.

נושא רביעי לניסי אלישע פרק ד פסוקים ח-לז.

הנושא: נשי עשרת השבטים.

מחנך: הנביא עמוס שחי קרוב לזמנו של אלישע, מדבר דברים קשים מאד על נשי עשרת השבטים, שדרשו הרבה מבעליהן וגרמו לכך שיעסקו בעסקים לא ישרים. הוא קורא להן "פרות הבשן אשר בהר שומרון, העושקות דלים, הרוצצות אביונים, האומרות לאדוניהם הביאה ונשתה" (עמוס ד א). בפרשה זו אנו רואים שלא כל הנשים בעשרת השבטים היו כמתוארות בתוכחה של עמוס. כפי שהזכרנו פעמים רבות, עוסקים הנביאים בדברים הטעונים תיקון, ולא בחלוקת שבחים. שבחי האשה השונמית נשמעים רק אגב הנס של אלישע, כדי להראות את השגחת ה' על כל איש ואשה ולעודד את האנשים שסייעו לעובדי ה', כמו שסייעה אשה זאת. גם בעניין זה יש דברים רבים לדון בהם, אולם מחוסר זמן יש לקצר בו וללמדו בפירוש המילים בלבד, אף כי יש להדגיש מאד את פעולת האשה השונמית שזכתה במעשייה הטובים באיכסון תלמיד חכם, לדברים הגדולים ביותר (פרט צדדי הם הרהיטים שהיא שמה בחדרו של אלישע הדומים לריהוט שלנו).

בבית ספר שבו מלמדים את ההפטרות אפשר להאריך יותר בפרשה זו, שהיא הפטרת פ' וירא.

נושא חמישי לניסי אלישע פרק ד פסוקים לח-מג.

הנושא: עידוד לנביאים צעירים.

נס זה, כמו הנס לאשתו של עובדיה, גם הוא בעיקרו היה לעידוד הרוחות של הנביאים, שלא יאבדו בעניים. יש להבליט את האיש הנדיב המביא לחם לנביאים. יש לנו כאן איש ואשה נדיבי לב בעשרת השבטים, היכולים להיות לדוגמה לכל הדורות. הם בודאי לא היו היחידים, אף כי היו גם רבים שדאגו רק לטובת עצמם, ואליהם מופנות התוכחות הרבות שבספרי הנביאים האחרונים.

נושא ששי לניסי אלישע פרק ה. פסוקים א-כז.

הנושא: חיפוש שם לנושא בעזרת התלמידים.

לאחר הקריאה בפרק, בצורה שיבחר בה המחנך, יוצע לבקש לו שם לנושא.

תלמיד אחד: ניסי אלישע בין הגויים.

תלמיד שני: ניסי אלישע לריפוי חולים.

תלמיד שלישי: שר צבא ארם נכנע לפני הנביא.

מחנך: יש כאן משהו שגרם לכל מה שאירע והוא צריך לשמש נושא לפרק. אולי תמצאו מה זה?

תלמיד: הצרעת.

מחנך: היו בודאי הרבה מצורעים, אפילו בישראל. ספק אם אלישע עסק בריפויים. מקרה נעמן היה יוצא מן הכלל, כדי לקדש את השם בין הגויים. אבל שימו לב, מי התחיל בקידוש השם הזה? זה לא היה נביא ולא איש מבוגר ולא אשה מבוגרת. מי?

תלמיד: הנערה הקטנה שהציעה לפנות לנביא.

מחנך: נכון מאד. אני מתפעל מדברים רבים בתנ"ך. בכל זאת הנערה הקטנה הזאת מביאה אותי לידי ההתפעלות הגדולה ביותר. התעמקו בדבר: נערה קטנה זו, שבויתת חרב שהפכה לשפחה, משרתת בבית שר הצבא. האם אתם מתארים מה היה מעמדה של שפחה כזו בבית אשה ארמית גאה במעמד בעלה ובמעמד עצמה? בארצות הגולה יש בנות יהודיות רבות הלומדות בבתי ספר כלליים לא יהודיים. כמה מהן גאות ביהדותן? האם אין הן משתדלות להתערב בתוך כלל הגויים עד אשר לא יכירו מי הן?

ואילו נערה זאת? כמה גאה וחזקה היא באמונתה! היא מצליחה להשפיע על גבירתה, על שר הצבא. ילדה קטנה זאת מצליחה מה שלא הצליחו נביאים. כמה עמל אליהו להוכיח

לאחזיה כי לצורך ריפוי אין ללכת חס ושלום לבעל זבוב, כי יש אלקים בישראל. הנערה הקטנה עושה זאת ללא מאמץ. תום נפשה – משפיע. אמונתה העמוקה – משכנעת!

לא לחינם כותב הנביא עליה בצורה מיוחדת: "וישבו מארץ ישראל נערה קטנה". הנביא בכלל אינו קורא לארץ בשם "ארץ ישראל". כאן הוא משתמש בשם זה, לומר, הנה כאלה היו ילדי ארץ ישראל! במגילת איכה הביע ירמיה רעיון זה במילים אחרות: "בני ציון היקרים המסולאים בפז" (איכה ד ב). והנה כאן רואים אנו שלא רק "בני ציון" היו מסולאים בפז אלא גם הבנים והבנות של ממלכת שומרון.

תלמיד: אבל היו גם ילדי ארץ ישראל כמו אלה שקראו לאלישע: "עלה קרח" (לעיל ב כג).

מחנך: נכון. היו גם כאלה. מה שאני רציתי לציין הוא שראיתי רבים המזכירים את ילדי יריחו כדוגמה לילדי ישראל וכמעט לא פגשתי איש שישים לב מעצמו לפעליה של הנערה הקטנה הזאת. גם כאשר מסבירים להם זאת, נדמה להם כאילו מישהו כופה עליהם סתם סניגוריה.

תלמיד: אולי היא היתה יוצאת מן הכלל?

מחנך: אולי היו ילדי יריחו יוצאים מן הכלל? נניח ויכוח זה. אם תלמדו בעיון תיווכחו שרק בגלל חוסר העמקה במה שכתוב בספרים יש מקום לויכוחים כאלו. הקטיגוריה היא בטבע בני אדם, הרבה יותר מן הסניגוריה או השיפוט האובייקטיבי.

נושא שביעי בניסי אלישע פרק ו. פסוקים א-ז.

הנושא: עידוד לתלמיד הנמצא במבוכה.

מחנך: בפסוקים אלו עושה אלישע נס, כדי להציל דבר קטן מאד, גרזן שנפל לתוך המים. גם אם נניח שמחיר הגרזן הזה היה אז הרבה יותר מאשר היום, אפשר היה להשיב את הנזק בדרך טבעית ולא להזדקק למעשה נסים. ראו נא בספר, מה בכל זאת גרם שאלישע יעשה את הנס הזה?

תלמיד: הנביא היה כמיואש הוא צעק "אהא אדני", כאילו נפל אדם למים.

מחנך: הוא היה, כנראה, עני מאד או איש ישר מאד שרצה להשיב דוקא את החפץ השאול ולא את מחירו. אלישע עשה זאת כדי לחזק את ידי תלמידו אשר בצעקו "אהא", הוכיח שהוא מודאג יותר מדי. אלישע הראה לו כי ה' מוכן לשנות בשביל נביאיו את כל סדרי הטבע. אם אינו עושה כן יום יום, הוא משום שיש טעמים עליונים להנהיג את העולם בדרך הטבע, אבל אל יתיאש האדם לחשוב כי הטבע הוא הכל.

נושא שמיני בניסי אלישע פרק ו. פסוקים ז-לג.

הנושא: ניסים לעידוד מלך ישראל.

מחנך: הארמים מתחזקים ומגבירים את מלחמתם בישראל. הנביא בא לעזרת המלך פעים רבות, למען יראה כי ה' שומר ישראל. פסוקים אלה מלאים ביטויים נפלאים בעניני אמונה והשגחה. אנו רואים כי יהורם התרגש מאד. אפשר שאת השק על בשרו (פסוק לו) כעינוי של חרטה ותשובה, לבש עוד לפני כן, ואולי נתעורר לכך על ידי המעשים הרבים האלה. אבל כל זה אינו מביא את מלך ישראל לבער את עבודת הבעל מן הארץ ולשוב לירושלים.

תלמיד: איך זה אפשר שניסים רבים כאלה לא ישפיעו?

מחנך: היו לא רק ניסים אלא גם עונשים, מלחמה ורעב, כל זאת לא השפיע לשנות את המצב מיסודו. באותה שנה כבר עברו כמאה שנה מיום פילוג הממלכה. כדי לשוב לירושלים דרוש היה לשנות דברים רבים עד מאד, הן בסדרים המדיניים הקבועים בשלטון, והן בסדרים הרוחניים, צריך היה לאסור את הבמות שנבנו במקומות רבים להקרבה לה' מתוך הנחה שירושלים שוב איננה מרכז העם, ואין הבמות אסורות בגלל בית המקדש הנמצא שם. צריך היה להודות בעובדה שכבר עברו כמאה שנה בהן שגו ולא נהגו כהלכה. רבים בודאי טענו שאם יש לאחד את העם, דוקא יהודה צריכה לותר, מפני שהם במיעוט, ולא שילכו הרבים אחר המעטים. דרושים היו גם שינויים רבים בכלכלת הארץ, שהיתה קשורה מאוד עם הצידונים עובדי הבעל, שבנקל עלולים היו להתרחק משיראל ולנתק את הקשרים אתם. אולי לא רק שק לבש יהורם מתחת לבגדיו, אלא אף בכה במסתרים על שאין באפשרותו להשיב את לב העם בחזרה, ואף את לב עצמו בודאי קשה היה לו לשנות. (מי מאתנו כן מוכשר לשנות עצמו בקלות שינוי יסודי?)

כפי שאני מבין את הכתובים, נראה לי שיהורם היה קרוב לטירוף הדעת. ראו נא איזה דבר עשה יהורם שקשה לראות אותו כמעשה שפוי?

תלמיד אחד: הוא אמר שאם אלישע לא יעשה נס שיפסק הרעב הוא יוריד את ראשו (ו לא).

תלמיד שני: אני לא מבין. האם באמת חשב להרוג אותו? מה זה, האם אפשר להכריח נביא לעשות ניסים, כשם שמכריחים קופאי בבנק שימסור את הכסף תחת איום להרוג אותו?

מחנך: כך כתוב בספר. עלינו להשתדל להבין זאת.

תלמיד: הוא היה משוגע.

מחנך: אפשר היה לומר כן. אבל אנו רואים שהוא הצליח ואלישע הודיע כי מחר יחלוף הרעב.

תלמיד: זה לגמרי לא מובן. אולי הפשט הוא אחר.

מחנך: אני רוצה שתתאמצו לחפש דרך להסביר את העניין.

תלמיד אחד: הלא הוא עשה זאת מרוב אמונה שביד אלישע לשנות את הדבר. בכוח האמונה השיג!

תלמיד שני: זה בדיוק כמו שאחאב האמין בכוחו של אליהו.

תלמיד שלישי: הוא היה נדהם מן המקרה של שתי הנשים. הוא דיבר בשם בני עמו המתים ברעב ומתוך טירוף הדעת הורגים ילדים לאכול אותם. על כן ראוי היה שישומו לב אליו.

מחנך: ראשית כל אל תטעה: הם לא הרגו את הילדים. הם רק אכלו את המתים (ראה רש"י פסוק כט). גם זה טירוף איום שיכול להתרחש מתוך יאוש. אבל אל תאמר שהרגו.

והנה מתוך דברי כולכם אנו מקבלים את התשובה לשאלה הגדולה שלנו: האם בדרך כזאת מכריחים נביא לעשות ניסים? השאלה שלנו היא התשובה. יהורם היה, כאמור, איש טרגי מאד, פוסח על שתי הסעיפים בצורה איומה. את עמו הוא אהב עד כדי טירוף הדעת. בנביאים הוא האמין בכל נפשו. בכל זאת ראו באיזה תואר גנאי מתאר אותו אלישע?

תלמיד: "בן המרצח" (פסוק לב).

מחנך: כדאי לשים לב יפה מה אמר בן המרצח בהכנסו?

תלמיד: "הנה הרעה הזאת מאת ה', מה אוחיל וגו' עוד".

מחנך: כן. הוא ראה והנה נתקיימה הקללה האמורה בתורה (דברים כה נג) על אכילת בשר ילדים. הוא הכריז לפני אלישע כי הוא מאמין בכל לבו כי רעה זו היא מאת ה'. זה הביא אותו לידי יאוש. כמה גדולה אמונתו של "בן המרצח" הזה!

תלמיד: אני אינני מבין: צריך היה לתקן את הדורש תיקון. למה הוא אומר: "מה אוחיל לה' עוד?"

מחנך: אבקש שתפעילו קצת את דמיונכם.

הנה יושב אלישע ליד השולחן ומסביבו זקני העם. הדלת נפרצת ונכנס המלך חמוש בכלי זיין בלויית חיילים. בגדי המלך קרועים ומתחתם נראה שק. הוא בודאי עייף מאד, עיניו אדומות, פניו לוהטים והוא זועק אל אלישע: אתה רואה מה מתרחש בעיר, נשים אוכלות בשר ילדיהן, האפשר עוד להמתין? הצל! אתה יכול להציל. אתה חייב מיתה אם לא תציל! מה ההבדל אם איש יכול להציל בכספו או בכוח נבואתו, הודות לקשריו עם ה'. הצל.

עיינו בתחילת פרק ז, מה עשה אלישע?

תלמיד: הוא מבטיח מיד שהרעב ייגמר...

מחנך: לא היה הדבר בידי אלישע. אבל אלישע ראה שהשמים נזדעזעו מדברי בן איזבל, בן המרצח והמרצחת, המאמין בלב שלם והזועק בכל לבו להצלת עמו, אף כי הוא ישראל למחצה כי אמו צידונית, גורת או לא גורת. מיד נתבטלה בשמים גזירת הרעב על ישראל, ואף נסיגת הארמים הובטחה.

אלישע מיהר להודיע מה שראה מלמעלה. וכן היה למעשה.

אנו נראה שיהורם שילם מחיר יקר בעד הנס שנעשה לו. נס זה חייב אותו לשנות את דרכו מיד. דבר זה חייב אותו לבער את הבעלים ולשוב לירושלים. הוא לא עשה כן.

תלמיד: אני כבר לא מבין כלום. איך זה יכול להיות שניסים רבים כאלו לא ישנו את המצב?

מחנך: עליך עוד ללמוד ולהתעמק הרבה. ואולי אין צורך כלל בלימוד. התבונן במה שאירע אצלינו בשנים האחרונות ותבין שכזו הוא רוח האדם. ניסים ניסים ועוד ניסים וכמה השתנה? עוד נלמד על כך.

פרק ז

פרק זה יש ללמוד בביאור המילים והדגשת הניבים המפליאים שיש בו, כמו: "הנה ה' עושה ארובות בשמים" (פסוק א), שהוא שיא של ספקנות באפשרות של שינויים שלמעלה מן הטבע, אשר, כידוע, נתבדתה אז ומתבדית תמיד. בכל עת גם מתקיים האיום: "הנך רואה ומשם לא תאכל". אנשים רבים רואים ניסים ואינם זוכים ליהנות מהם.

"היום הזה יום בשרה הוא!" (פסוק ט). ועוד רבים כאלה, שיבחרו על ידי המחנך והתלמידים להדגשה קצרה.

פרק ח נושא ראשון. פסוקים א-ו.

הנושא: המאורע שקירב את יום הדין על בית אחאב.

מחנך: נקרא בקריאה דמומה את ששת הפסוקים הנזכרים. יש לכם חמישה רגעים.

לאחר הקריאה ישאל **המחנך:** האם מובנים לכם הדברים?

תלמיד: בכלל לא. מן הכתוב כאן נראה כאילו אין יהורם מכיר בכלל את אלישע ואת נפלאותיו, ומבקש מגיחזי נערו שיספר לו עליהן.

מחנך: יש להבין כי מה שכתוב בפסוק א, אינו המשך ישיר לסוף פרק ז. שם מסופר על מה שאירע מקץ שבע שנות הרעב, וכאן – על מה שהיה בתחילת שבע השנים.

תלמיד: למה משנה הנביא את הסדר?